

Tijdschrift voor Numismatiek

EUROPEES GENOOTSCHAP VOOR MUNT- & PENNINGKUNDE

VOL. XXIII

Nr 7-8 - 1973

Redaktie : MOORS E.

Bijdrage : Beschermend lid : 300 fr. te storten aan
Lid : 200 fr.

LE MAIRE, P., 53 de Broquevillelaan, 1200 Brussel of
op P.C.R. 8460.38 van het genootschap te Brussel of
via de Afdelingen

Briefwisseling : DE WIT H., Algemeen Sekretaris,
Naamse steenweg, 81 - 3030 HEVERLEE

NOTA VAN DE REDAKTIE

Wegens gebrek aan volwaardige nederlandse teksten kan het bulletin niet regelmatig verschijnen.

Tot op heden moesten wij ons alleen beperken met vertalingen die met vertraging gereed kwamen.

Wij verwachten in de toekomst meer medewerking van de nederlandse Taalrol.

Indien wij het nederlandse tijdschrift in leven willen houden dient er van elkeen solidairlijk samenwerking verwacht.

Alle inlichtingen in verband met nieuwe uitgiften, inlichtingen, verzoeken en artikels zijn zeer welkom.

* * *

Vanaf volgend jaar wordt uitgezien naar een nieuwe Redakteur.

Wie stelt zich kandidaat? De belangstellenden kunnen zich schriftelijk in verbinding stellen met de Heer Colaert M. Anemoonstraat 20, 1180 Brussel.

Om de goede gang van zaken en de onderbrekingen van het tijdschrift te voorkomen dient dit zo vlug mogelijk te geschieden.

DE OMLOOP VAN DE GOUDSTUKKEN UIT RIJNLAND IN DE NEDERLANDEN, OMSTREEKS HET EINDE DER MIDDELEEUWEN.

Deze bijdrage heeft tot doel het bestuderen van de in omloop gebrachte goudstukken uit Rijnland, in de noordelijke bezittingen der hertogen van Bourgondië, stammende uit het huis Valois tussen 1384 (machtsaanvaarding van Filips de Stoute over het graafschap Vlaanderen) en 1482 (dood van Maria van Bourgondië en begin regentschap van Maximiliaan.)

Maar de grenzen dezer bezittingen der hertogen uit het huis Valois veranderden telkens naarmate er nieuw grondgebied verworven werd.

Inderdaad, in 1384 werd Filips de Stoute graaf van Vlaanderen, maar er dient gewacht op de regering van Filips de Goede om de noordelijke bezittingen der Bourgondische hertogen te zien vergroten :

In 1421, aankoop van het graafschap Namen,

in 1427-28, Hertogelijk toezicht over Henegouwen, Holland en Zeeland, in 1430, verwerving van de hertogdommen Brabant en Limburg, in 1443, aanwinst van het hertogdom Luxemburg en 1473 tenslotte, in bezitname van Gelderland door Karel de Stoute.

Ik zal slechts de omloop van de Rijnse goudstukken in die verschillende vorstendommen behandelen, nadat deze door de hertogen van Bourgondië verworven werden.

Uit twee verschillende documentatiebronnen werd er geput voor het opmaken van dit werk ; als eerste de nagelaten geschriften in archieven en ten tweede, de archeologische bronnen (gevonden muntschatten). Maar de eerste bron is uiteraard uitgebreider dan de tweede, omwille van :

- a) Verschillende muntvondsten zijn verzwegen of verspreid zonder ooit bestudeerd te zijn geworden.
- b) Anderen zijn slechts oppervlakkig bestudeerd, zoals Nordoog, Rijsel, Tilburg en Dudelange...
- c) Nog anderen werden uitgegeven maar slecht beschreven. De publikatie bevat vergissingen, ofwel stemt het aantal in de inleiding vermelde stukken niet overeen met het aantal beschreven stukken in de catalogus. Dit is het geval voor Kudelstaart, Amsterdam, Horion-Hozémont.
- d) De catalogus bevat fouten of is onvolledig, zoals voor Pozières of Horion-Hozémont.
- e) De vindplaats is onzeker b.v. voor Arnhem of Culemborg.

Deze onvolkomenheden, eigen aan archeologische vondsten, kunnen alle studiewerk, gesteund op een tegenover elkaar stellen van de geschreven bronnen met de archeologische, moeilijk en zelfs vergankelijk maken. Deze confrontatie verdient evenwel beproefd en het

hoofddoel van deze studie is vast te stellen of de karakteristieken van de muntgeschiedenis van de noordelijke bezittingen der Brabantse hertogen, in zoverre het ons mogelijk is ze aan de hand van de archieven samen te stellen, al dan niet in de muntschatten terug te vinden zijn.

Hierna volgen de Rijnse goudstukken, geslagen tussen het einde der veertiende eeuw en het 3/4 van de vijftiende eeuw :

1. *De Rijn gulden* : in 1386 sloten de aartsbisschoppen van Keulen, Frederik van Saarwerden, W. von Falkenstein uit Trier en Jan II van Nassau uit Mainz een overeenkomst met de paltsgraaf van de Rijn, Ruprecht I, voor het slagen van een goudstuk van eenzelfde type. Het weerhouden stuk heeft als beeldenaar een Sint Jan en op de keerzijde het wapenschild van de prins die het stuk in de omloop bracht, gevat in een drielobbige figuur met de schilden van de andere prinses ingeplant. In 1409 treedt het gebied van de paltsgraaf uit het verdrag, maar de drie aartsbisschoppen gaan verder met de aanmaak van Sint Jans florijnen.

In 1417 wordt een nieuwe overeenkomst gesloten tussen de paltsgraaf en de drie kerkvorsten ; er zal een florijn geslagen worden met als beeldenaar Sint Pieter i.p.v. Sint Jan. De keerzijde zal ongewijzigd blijven.

Einde 1417, sluit Renaud, hertog van Gulik en Gelderland, aan tot de overeenkomst maar de stempels voor de gemeenschappelijke munt zijn reeds gesneden, zodat dient gewacht tot 1419 op een nieuwe keerzijde waarop 4 kleine schilden rondom het hoofdschild afgebeeld zijn. In 1423 sterft hertog Renaud, de hertogdommen Gulik en Gelderland onttrekken zich aan de overeenkomst en van 1423 tot 1425 wordt het schild van Gulik-Gelderland vervangen door een roos.

In 1425, vervaldatum van het verdrag, beslissen de aartsbisschoppen van Keulen, Trier en Mainz enerzijds en de paltsprins anderzijds, een nieuwe overeenkomst te sluiten geldig voor 12 jaar. Maar ofschoon het gewicht en de legering der nieuwe munten nauwkeurig bepaald werden in de overeenkomst, wordt de keuze van het munttype volledig overgelaten aan de appreciatie van ieder vorst. Eveneens verschijnen er, naast een gemeenschappelijk type (op de voorzijde een staande vorst, op de keerzijde, in een drielobbige figuur het schild van de uitgevende prins), nog andere types, eigen aan iedere stad van het verdrag. Keulen b.v. koos een Christus, gezeten op een gothische troon.

In 1437 wordt het verdrag met 6 jaar verlengd. Men mag veronderstellen dat het bijna woordelijk moet vernieuwd worden zijn, vermits in 1462, de aartsbisschop van Keulen, Thierry de Mörs, nog een florijn slaat met de 4 schilden op de keerzijde. Deze gemeenschappelijke munt kende een geweldige bijval. Het groot aantal namaken in Holland, Utrecht of Mörs bewijzen dit voldoende. Evenwel was deze

gemeenschappelijke aanmaak, gedurende een eeuw bijna, slechts een langzame maar bestendige waardevermindering, hoofdzakelijk te wijten aan de schaarste van het goud

2. *De postulaat*: Deze munt in goud, werd ontworpen in 1426 door Rodolf van Diepholt, destijds verzoekend om opgenomen te mogen worden in het bisdom van Utrecht, naar een Keuls model, met Sint Maarten als beeldenaar.

Bisschop geworden, zette hij de aanmaak van deze munt verder, met een kleiner goudgehalte, tot in 1455. Deze munten werden in Luik nagemaakt door de bisschoppen Jean de Heinsberg (1419-1455), Lodewijk van Bourbon (1456-1482) en Jean de Hornes (1484-1505). Als beeldenaar vervingen ze Sint Maarten door Sint Lambertus. In Keulen werden ze geïmiteerd door de aartsbisschoppen Thierry de Mörs (1414-1463) en Robert du Palatinat (1463-1480).

3. *De keizerlijke daalder*: Dit zijn gouden munten met de naam van de koning of de keizer der Romeinen, geslagen door de vrije steden van het keizerrijk. De munten van de steden Frankfort en Bazel zijn het meest voorkomende in de muntschatten, gevonden in de bourgondische bezittingen uit het Noorden.

* * *

Geschreven Bronnen⁽¹⁾.

Bij de aanvang van dit hoofdstuk, moeten we opmerken dat de Rijnse munten (Florijnen of daalders) bijna nooit vermeld zijn in de archieven van de Bourgondiërs vóór de periode 1425-1430 welke overeenstemt met de uitbreiding naar Brabant en Holland, van het bourgondische rijk. De verwerving van het hertogdom Luxemburg zal de rijnse florijnen nog meer ter sprake brengen vermits deze munten het overheersende geld in het hertogdom waren, wat bevestigd wordt door de rekeningen van de luxemburgse ontvangsten, die met florijnen betaald werden, alsmede door de luxemburgse muntvondsten van de xv^e eeuw.

De eerste vermeldingen over Rijnse florijnen en daalders komen voor in de tarieven, in het hoofdstuk van de verboden munten. Zo merkt men dat in januari 1390 de Rijnse florijn voor 30 groot⁽²⁾ aangerekend wordt (De originele florijn uit Florentie was 31,5 groot waard).

In de twee tarieven van 1392 zijn de Rijnse florijnen niet vermeld⁽³⁾ en in een bevelschrift, uitgevaardigd op het einde van de xiv^e eeuw worden ze opnieuw verboden⁽⁴⁾. Volgende monetaire verordeningen maken geen melding meer van de Rijnse florijn⁽⁵⁾, tot aan het voorschrift van 12 november 1424. In dit jaar worden de dukaten, Geneefse daalders, florijnen uit Florentië, Hongarië en Bohemen gelijkgesteld met 43 groot per stuk, terwijl de Rijnse florijnen vermeld staan als « verboden en gekend als pasmunt ». Men vindt aangehaald tussen deze gouden munten :

- daalders van Dordrecht « Guillermus » voor 32,5 groot.
- mijten van Gelderland « Reignaldus » voor 25,5 groot.
- florijnen van Dordrecht met 2 wapenschilden voor 30 groot.
- Rijnse mijten « met arend en schild op de borst » voor 36 groot 1 sterling.
- Rijnse mijten « met een schild, enz... » voor 31,5 groot.
- Rijnse mijten « van Bayern met een beeld van Sint Pieter » voor 31,5 groot.

(1) Dit hoofdstuk is in hoge mate ontleend aan het meesterlijke werk van P. SPUFFORD, « Monetary Problems and Policies in the Burgundian Netherlands, 1433-1496 Leiden, Brill, 1970.

(2) *Ordonnances de Philippe le Hardi*, uitgave J. BARTIER en A. VAN NIEUWENHUYSEN, blz. 359-360.

(3) *Ordonnances de Philippe le Hardi* blz. 457-8 ; bevelschrift van april 1392. Rijsel. ADN, B 621-11872, bevelschrift van 16 december 1392.

(4) Rijsel, ADN, B 19958-19952.

(5) Verordening van september 1407 ; Rijsel, ADN, B 625-15091 ; december 1416 ; Rijsel ADN, B 635-15337, maart 1418 ; Rijsel, ADN, B 637-15408.

- Rijnse mijten « met een schild en een lang kruis » voor 32,5 groot.
- Rijnse mijten « met een leeuw op een schild » voor 32 groot.
- Rijnse mijten « van Gulik met 2 leeuwen en schild » voor 29 groot.
- Rijnse mijten « enseignees a un monde » voor 31 groot.
- Utrechtse mijten « dominus Fredericus » voor 23 groot 1 sterling.
- Dordrechtse mijten « dux Bavière » voor 21,5 groot.
- Dordrechtse mijten « Johannes conteraiz » voor 28,5 groot.
- « Moutons conteraiz de Meurs » voor 30,5 groot ⁽⁶⁾.

De enige andere vermeldingen van duitse munten in de hertogelijke geschriften van voor 1430 worden aangetroffen omstreeks 1388 toen de hertog en de kanselier er aan dachten een muntwerkhuis in Mechelen te openen, dicht bij de zilverhoudende mijnen van Duitsland, dan Gent of Brugge ⁽⁷⁾. Hierdoor ontstond de oprichting van een atelier van « Fauquemont » in 1396 ⁽⁸⁾.

Het is pas tegen 1430, op het ogenblik dat Filip de Goede hertog en graaf van Holland zal worden, dat de noordelijke bezittingen van de Bourgondische hertogen overstroomd zijn met de nabootsing van de kleine Limburgse heerlijkheden ⁽⁹⁾ en door de geldaanmaak van de Rijnse werkplaatsen.

Inderdaad, met deze aanhechtingen liggen de Bourgondische bezittingen van het noorden dichtbij de prinsdommen van Utrecht, Luik en Gelderland en brengen de rijnvallie met haar alledaagse munt, de Rijnse florijn, naderbij. Nu ontbreekt, gedurende het gehele einde der middeleeuwen, de gouden en zilveren pasmunt in West Europa. Als een muntatelier veel munten aanmaakt, ontbreekt het de naburige werkplaats weldra aan grondstof.

Het enige middel om de andere werkplaatsen verder te kunnen laten aanmunten, is te besluiten tot overplaatsingen waardoor het mogelijk worden zal de prijs van de goud- of zilver Mark te verhogen en van het overvloedig voorhanden zijnde kopergeld te zien wegvloeien naar de ateliers welke tot overplaatsing besloten ⁽¹⁰⁾. Het is de verduidelijking van het klassieke munt evolueren dat we in het raam van dit werk terug vinden.

(6) Rijsel, ADN, B 637-15489. Bij wijze van vergelijking, de koers van de nobel was gelijkgesteld met 82 groot.

(7) H. LAURENT, *La loi de Gresham...*, Dokument n° 19, blz. 160-161; document n° 23, blz. 168.

(8) Brussel. AGR, rekeningen op rollen, 2586. Maar vanaf het einde van 1399, schijnt dit atelier wel zijn deuren gesloten te hebben. (Brux. AGR, Rekeningen op rollen, 2587).

(9) Zie J. MUNRO, *An aspect of mediaeval public finance...* in R.B.N. 1972 (te verschijnen).

(10) Zie H. LAURENT, *La loi de Gresham*, J. MUNRO, gecit. art; P. COCKSHAW, *De quelques imitations de monnaies au XVe siècle*, in R.B.N. 1972 (te verschijnen).

Tussen de jaren 1433 en 1436, zowat de periode van de grootste aanmaak der gewone goudstukken in onze gewesten (de rijder of ruiter) stelt men de sluiting vast van de muntwerkstede te Keulen alsmede een duidelijke vermindering van de muntaanmaak te Trier.

Op 27 april 1436 verschijnt een monetair bevelschrift, bepalende de koerswaarde van de toelaatbare en verboden goudstukken. Zijn toegelaten, buiten de gangbare gouden Philippus of rijder voor 6 stuiver-groot van Brabant ⁽¹¹⁾, de Rijnse florijnen » inzoverre hun gewicht en gehalte in orde zijn » en die een waarde hadden per stuk van 4 stuiver 7 denieren-groot van Brabant. Daar tegenover zijn verboden de mijten van Beieren, teruggenomen tegen 3 stuiver en 4 denieren-groot van Brabant en de mijten « Regnaldus » teruggenomen aan de koers van 3 stuiver en 6 denieren-groot ⁽¹²⁾.

Tussen oktober 1436 en oktober 1437 wordt het verblijf in de Bourgondische bezittingen van de muntmeester van de hertog van Gelderland opgemerkt. Hij had zich voorgenomen zoveel mogelijk gouden en zilveren pasmunt, die hij nodig had voor het slaan van Gelderse munten, te vergaren.

Anders gezegd, tussen 1433 en 1436, wordt de gouden pasmunt, uit Gelderland en de Rijnstreek door de kooplieden in de bezittingen van Filips de Goede binnengebracht. Maar op 17 september 1437, besluiten de Rijnse keurvorsten, ter bestrijding van het gebrek aan gouden pasmunt, tot de aanmaak van een nieuwe, gewijzigde florijn. Deze aanmaak gaat een grote bijval tegemoet, de nieuwe Rijnse florijnen worden overvloedig in omloop gebracht in onze gewesten, tegen een hogere koers dan deze vastgelegd in het bevelschrift van 1436 (4 stuivers, 9 denieren-groot van Brabant in plaats van 4 stuiver, 7 denieren). Hierdoor wordt de gouden pasmunt uit de Nederlanden uitgevoerd naar het Oosten. Deze kentering in de normale geldomloop wordt in de herfst van 1437 duidelijk vastgesteld door de algemene muntmeesters en wordt in 1438 door de kanselier van Brabant bevestigd. Hierop wordt een monetaire conferentie belegd waarop de raadsheren van de financiën en de leden van de rekenkamer volgende strenge maatregelen vorderen, welke echter geheel ondoeltreffend blijken te zijn :

- Verbod tot het in omloop brengen van Rijnse florijnen.
- wakend oog op de kooplieden met de rijnstreek als bestemming, om de uitvoer van de pasmunt te beletten.
- toezicht op de geldwisselaars.
- verplichting voor de hertogelijke ambtenaren, de geldstukken te aanvaarden en te verlenen aan een koers zoals vastgelegd door de bevelschriften.

(11) 3 stuiver-groot Brabant, waren gelijk aan 2 stuiver groot Vlaanderen.

(12) Rijsel, ADN, B 640-15670.

Welnu, een doeltreffende controle op de kooplieden en wisselaars was bijna onmogelijk in de middeleeuwen. Bovendien, tonen de rekeningen van Jan de Visen en Peter Bladelin, algemene ontvangers van de financiën, duidelijk aan dat deze hertogelijke ambtenaren gewoon verder gaan met het aanvaarden en het verlenen van geld aan een hogere koers, dan deze vastgelegd in de verordeningen (de Rijnse florijn bijvoorbeeld, wordt ter betaling aangenomen aan een koers van 38 groot, waar de opgelegde koers slechts 36 groot was).

Het resultaat van deze stand van zaken is dat de invasie van rijnsse florijnen in onze gewesten gewoon verder gaat, zelfs nog vergroot en zich weldra uitstrekt over het geheel van de noordelijke bezittingen van hertog Filip. Gelijklopend hieraan, gaat de invasie van gouden pasmunt naar Duitsland eveneens verder.

In het begin van 1439 treft men de Rijnse mijten eveneens aan in Artois en Picardie, zelfs « mijten en florijnen van te laag gehalte » terwijl de pasmunt van deze provinciën uitgevoerd wordt door de « zaakgelastigden en de leden naar de partikuliere meesters der muntateliers van aan de Rijn ».

In augustus 1439 wordt er geprotesteerd door de muntmeesters die met lede ogen constateren hoe nauwelijks aangemunte gouden ridders uitgevoerd of verkocht worden aan de muntwerksteden van de vier keurvorsten. Zij worden eveneens hersmolten en geslagen tot Rijnse florijnen of mijten om tenslotte terug in onze gebieden te belanden.

Een verslag uit die tijd, opgemaakt door de hertogelijke administratie bevestigt de waarnemingen van de muntmeesters: de uitvoer van gouden pasmunt uit onze gewesten naar de Rijnse ateliers, gevolgd door de invoer van Rijnse munten in de noordelijke bezittingen van hertog Filip, levert de kooplieden en wisselaars, die dergelijke praktijk beoefenen, een winst op van 65 groot per goudmark.

Vervolgt

BOEKBESPREKING

Van G. K. Jenkins, Keeper of the Department of Coins and Medals in het British Museum, verscheen in 1972 bij de uitgeverij « Office du Livre » te Freiburg in Franse vertaling het boek « Monnaies grecques » (1). Op dit werk zullen er in de toekomst nog 5 andere volgen, die resp. Romeinse, (2) de Byzantijnse, Middeleeuwse, moderne (1500-1800) en hedendaagse munten behandelen; samen vormen deze zes delen — alle geschreven door Britse deskundigen — in Franse vertaling de reeks « L'Univers des Monnaies ». Ook een Duitse vertaling van deze reeks is voorzien.

(1) 326 blz.; prijs: ± 1100 B. fr.

(2) Bevat veel onnauwkeurigheden (N.v.d.R.).

Bij zijn overzicht van de Griekse munten geeft G. K. Jenkins de voorkeur aan een chronologische- boven een geografische benaderingswijze, zoals die toegepast is in het beroemde werk « Die griechische Münze » van Dr. Peter R. Franke en Prof. Max Hirmer, verschenen in 1964 en dat thans aan een tweede uitgave toe is. In tegenstelling tot Franke en Hirmer heeft Jenkins de afbeeldingen van de munten zó verwerkt dat bij de lektuur van de lopende tekst men ook de afbeelding te zien krijgt van de corresponderende munten. Het aantal afbeeldingen bedraagt bij Jenkins evenwel slechts de helft van dat bij Franke en Hirmer. Ook bibliografie en indexen zijn bij Jenkins niet zo uitgebreid. Wanneer we evenwel uitgaan van de bedoeling die aan de basis ligt van deze twee werken — het gaat ten slotte niet om naslagwerken, maar wel om informatie onder de vorm van lektuur en afbeeldingen — weegt de eenvoudige wisselwerking tussen woord en beeld, zoals die bij Jenkins mogelijk is gemaakt, op tegen de grondigheid van Franke en Hirmer.

Toekenning van de Nathon Gold Memorial Award voor 1972

In 1961 stichtte L. Krause, uitgever van de Numismatic News-weekly een jaarlijks toe te kennen prijs voor een specialist inzake papiergeld. Deze prijs werd opgedragen aan een voorloper in deze discipline in de USA, nl. Nathon Gold.

In 1972 werd de Nathon Gold Memorial voor de twaalfde maal toegekend. Onder toezicht van de Society of Paper Money Collectors werd Dr. Arnold Keller tot laureaat uitgeroepen.

Op het gebied van papiergeld is Dr. Keller een autoriteit van wereldformaat. Hij publiceerde verschillende catalogi. Zijn belangstelling is uitgegaan naar de hele wereld, al heeft hij de grootste belangstelling aan de dag gelegd voor de nooduitgiften van beide wereldoorlogen. Hij heeft een catalogus samengesteld voor de hele 20e eeuw en die weldra zal gepubliceerd worden.

In samenwerking met Wladimir Ouchkoff publiceerde hij onlangs als bijlage van het tijdschrift van het Europees Genootschap voor Munt- en Penningkunde: « Le Papier-Monnaie Belge de Nécessité de la Guerre 1914-1918 », hetgeen in Duitsland reeds verschenen was onder de titel: « Das Belgische Kriegsnotgeld 1914-1918 », hetgeen het standaardwerk hierover blijft.

KRONIEK

Numismatiek en sport

De Olympische spelen hebben zeer veel geld gekost; 1.350 miljoen Mark, of ongeveer 19 miljard frank.

De organisatoren hebben naar alle middelen gezocht om deze onkosten te kunnen dekken. Dat bracht hen er toe hun aandacht op de numismatiek te vestigen.

Duitsland gaf niet minder dan vijf verschillende types van 10 Mark uit. Ieder type werd geslagen door de vier in bedrijf zijnde muntwerkstätten. Dat brengt ons reeds tot 20 verschillende stukken voor een faciale waarde van 200 Mark of ongeveer 3000 frank. Van iedere reeks werden 10 miljoen exemplaren geslagen wat dus een totaal uitmaakt van vijftig miljoen stuks.

Daar ze allen goed verkocht werden heeft men alsdan besloten tot een nieuwe identieke aanmaak, met een kleine wijziging van het inschrift, wat ook het aantal variëteiten verdubbelt.

Voor ieder verkocht stuk ontvangt het olympisch comité 7,30 Mark. Als de ganse produktie verkocht wordt zal het dus 730 miljoen Mark inzamelen wat meer dan de helft van de totale uitgave voor de spelen vertegenwoordigt.

Wat de 100 miljoen stukken betreft verwedden we dat men er nooit een enkel in de omloop zal aantreffen.

Dat men zich evenwel niet vergisse ; dit zijn van die experimenten welke men niet ongestraft kan verder bedrijven. Reeds talrijke echte numismaten hebben stelling genomen tegen deze inflatie door hun totaal gebrek aan belangstelling voor deze overdreven aanmaak te betuigen.

(Bron : Muntkoerier)

EUROPEES GENOOTSCHAP VOOR MUNT- EN PENNINGKUNDE

Proces-verbaal van de algemene vergadering gehouden op 3 juni 1973 te Namen

De vergadering gaat door in het Muzeum de Croix te Namen.

Te 10 u heet generaal Baurin, Voorzitter van de afdeling Namen het talrijke publiek welkom. Hij bespreekt de verzameling van het muzeum en de numismatische tentoonstelling ingericht ter gelegenheid van de algemene vergadering. Verder betreurt hij dat de Koninklijke vereniging voor numismatiek op dezelfde dag haar algemene vergadering te Hoei houdt.

De Heer De Baeck, Voorzitter van het Genootschap verklaart de zitting voor geopend, omringd door de HH. Ausselet, Baurin, Colaert, De Mey, Dewil, Herssens, Lauriers, Le Maire, Moors, Peeters, Spie-taels. Hij vraagt enkele ogenblikken stilte ter nagedachtenis van de HH. Chrétien uit Charleroi, Lippens uit Gent, en Van Craen, uit Antwerpen, overleden tijdens het afgelopen dienstjaar. Vervolgens geeft hij lezing van het verslag van het afgelopen dienstjaar. De

belangrijkste feiten zijn dit jaar de fusie van het tijdschrift van het Genootschap met dat van Jeunesses numismatiques en de medewerking aan de tentoonstelling « Het dier in munt en medaille ». Hij betreurt op zijn beurt dat de Koninklijke vereniging voor numismatiek haar algemene vergadering op dezelfde dag inrichtte als de onze.

De Heer Dupierreux, Voorzitter van de club van verzamelaars van Gosselies vraagt de erkenning van zijn club ; als afdeling van het Genootschap, verzoek, dat reeds eerder verschillende malen door de Beheerraad werd verworpen. Er wordt besloten dat het probleem opnieuw door de Beheerraad zal onderzocht worden en dat de Heer Dupierreux er zijn argumenten zal mogen voorbrengen.

De H. Taelman beklagt er zich over valse ducaten te koop werden aangeboden op een numismatische dag te Gent en vraagt krachtige maatregelen tegen deze misbruiken. De H. De Baeck vraagt aan de Vergadering bevestiging van het recht, leden, wier oneerlijkheid is bewezen uit het Genootschap te stoten. De Vergadering stemt eenparig toe.

De H. Terroir vraagt in naam van de leden van de afdeling Charle-roi uitleg over het locale lidgeld der afdelingen. Het Bureau antwoordt dat elke afdeling autonoom is en beslist of er al dan niet een lidgeld ten voordele van de afdeling dient worden geïnd en welk het bedrag is van dat lidgeld. De leden van andere afdelingen hebben gratis toegang tot de gewone vergaderingen, indien ze als bezoeker komen, indien ze stukken tentoonstellen kan hun betaling van het lidgeld voor de afdeling worden geëist. Voor buitengewone activiteiten, zoals numismatische dagen, die speciale uitgaven vragen, kan een deelname in de kosten worden gevraagd.

De Heer Dewit, Secretaris-generaal leest zijn verslag voor ; hij betreurt eveneens de oneerlijke praktijken en legt de nadruk op de rol van scheidsrechter, die de Raad meer en meer begint te spelen in geschillen tussen leden en op het gebrek aan tussenkomstmogelijkheden en drukkingsmiddelen om zekere toestanden op het vlak van de afdelingen te wijzigen.

De Heer Le Maire leest het finantieel verslag voor, waaruit blijkt dat er voor het afgelopen jaar een deficit is van 19219 F, dat te wijten is aan de algemene stijging der prijzen, hij voorziet een deficit van 45000 F voor 1973. Nochtans steeg het aantal leden van 1358 in 1972 tot 1535 vandaag. Hieruit blijkt dat een verhoging van het lidgeld onafwendbaar geworden is. De Vergadering keurt de rekening goed en geeft, op verzoek van de Heer De Baeck, mandaat aan de Beheerraad om het lidgeld te verhogen.

De Vergadering herkiest de leden van de Raad, die geen voorzitter van een afdeling zijn : De HH. Dewit, secretaris-generaal, Herssens, ere-voorzitter, Le Maire, schatbewaarder, Moors, verantwoordelijke voor het Nederlandstalige tijdschrift.

De Heer De Baeck overhandigt aan de H. De Mey de gedenkpenning van de algemene vergadering, die hem dit jaar wordt opgedragen als dank voor zijn tienjarig redacteurschap van het tijdschrift van het Genootschap. Na de vergadering, rond 11 u 15, bezoeken de deelnemers de numismatische tentoonstelling in het Museum.

Intussen werd een numismatische beurs gehouden in de Cercle militaire.

Overlijden van Mijnheer Armand Bonnetain

Mijnheer Armand Bonnetain is ter ziele gegaan op 24 januari 1973 te Brussel, in zijn 90ste levensjaar. Hij studeerde beeldhouwkunst aan de academie van schone kunsten te Brussel onder de leiding van Constant Montald en Herman Richir en werkte samen met Charles Vanderstappen. Hij is de schepper van talrijke beeldhouwwerken en graveerde munten en medailles. Inzonderheid tekende hij de munten van 2 F, 1 F en 50 centiem die geslagen werden na de eerste wereldoorlog. De zittende dame op de beeldenaar dezer stukken, symboliseerde het gekwetste maar zegevierende België.

Mijnheer J. Lippens zal eerlang de lezers van ons tijdschrift onderhouden over het leven en werk van deze uitstekende kunstenaar.

THE BIGGEST IN THE WORLD

Er was een tijd toen men geregeld weerkerend vernam dat in de Verenigde Staten het een of ander record gebroken werd: de grootste slachterij in de wereld, het hoogste gebouw, de hoogste toren, de rijkste man, de grootste automobielfabriek en wat nog meer...

Maar nooit las men ergens dat de U.S.A. het grootste geldstuk ter wereld bezaten. In dit opzicht ontfoetselt David alle hoop op oppermacht aan Goliath. De republiek Panama heeft een zilverstuk uitgegeven ter waarde van 20 balboas met een diameter van 61 mm en een gewicht van 129,5 gram.

Om in het bezit te geraken van dit reusachtig verbazingwekkend muntstuk hoef je niet bij uw bankier aan te kloppen. Een verdeler bezit de alleenverkoop en biedt U het stuk aan in « proefslag » aan de prijs van 1350 belgische frank (port inbegrepen) dus aan meer dan 10 F voor één gram zilver. Men kan ook het « courante » stuk bekomen in de kwaliteit « niet in omloop geweest » (men kan het bezwaarlijk beter zeggen ...). Maar deze zijn slechts verkrijgbaar à rato van 10 stuks aan de prijs van 10.500 belgische frank.

Voor wanneer de uitgifte van een muntstuk met een diameter van een soepterrine?

Ik veroorloof mij de vertolker te mogen zijn van verzamelaars van Franse munten om bij gelegenheid van de publicatie van het laatste deel van de meesterlijke en diepgaande studie « Numismatique de Louis Philippe » door onze Ere Voorzitter de Heer Willy Herzsens een woord van dank te mogen richten aan de Heer Herzsens.

Ik meen mij te kunnen inbeelden welke tweestrijd het moet geweest zijn voor 'n « top-verzamelaar-numismaat » de stap te doen tot het wereldkundig maken van het resultaat van zijn jarenlang vorsers werk.

Het is ieder van ons bekend dat het IDIAAL voor iedere verzamelaar-numismaat er in bestaat, op 'n zo voordelige manier een verzameling aan te leggen en te bezitten, en deze zich dikwijls moet bevredigen met sommige zeldzame stukken zo mogelijk met eigen ogen gezien te hebben of wel slechts een afbeelding er van in veilingstaloog te hebben gevonden.

Het is dan ook met ietwat bitterheid en ontgoocheling dat ik tot op heden—voor zo ver het mij bekend is—moet vaststellen dat de velen die de studie van De Heer Herzsens hebben gelezen hebben nagelaten gevolg te geven aan de verscheidene punten welke de Heer Herzsens in zijn inleiding of in de loop van het relaas van zijn bevindingen IN VRAAG stelde, te beantwoorden en anderzijds bepaalde facetten welke de Heer Herzsens heeft verwaarloosd of er misschien onwetende van was, NOG NIET HEBBEN GEPUBLICEERD.

Ik wens om deze redenen dan ook EEN OPROEP te doen tot al onze leden aan de hand van de numismatische studie van de Ere Voorzitter, het materiaal in hun bezit eens nauwkeurig te willen bestuderen en bevindingen te willen mededelen opdat het E.G.M.P. bij middel van bijvoegsels aan het tijdschrift een zo volledig mogelijke studie van de Periode Louis Philippe zou kunnen tot stand brengen.

Van mijn kant zal ik U mijn bevindingen aangaande periode mededelen, alsmede aan de hand van de nodige foto's het vervolg doch enkel voor de gouden munten hetzij tot de 100 Fr Bazor van 1936, waarna de periode te beginnen van An 11 Napoleon I tot Charles X 1830, en hoop dat vele verzamelaars en zelfs handelaars zo mogelijk van uit Frankrijk hun bevindingen zullen willen mededelen.

Tot slot wens ik de hoop uit te drukken dat vele verzamelaars numismaten bereid zullen zijn, om de weg, ingeslagen door de Heer Ere Voorzitter Herzsens, en mogelijk andere vorsers vóór hem, te volgen, en over willen gaan hun studies over andere sectoren zoals de Zuidelijke Nederlanden enz., via het Tijdschrift kenbaar te maken, aan de gemeenschap.

L. LESSELIERS

FEELING VOOR ZAKEN

Een onlangs verschenen nummer van een Amerikaans tijdschrift bevatte een aankondiging waarin uitsluitend belgische munten te koop werden gevraagd. De handelaar welke deze advertentie liet publiceren is eerder gewiekst dan edelmoedig!

Ziehier welke prijzen, omgezet in belgische frank, hij biedt voor 4 munten van het bewind van Leopold I. Ter vergelijking vindt U tussen haakjes de bedongen verkoopprijzen van de veilingen De Mey, gehouden in 1971 en 1972.

40 Frank goud, gelauwerd : 14.000 F
(1971 = 175.000 F)

20 Frank goud, gelauwerd : 8.000 F
(1971 = 100.000 F)

2 F zilver, 1849, blootshoofd : 4.000 F
(1971 = 40.000 F)

1 F zilver, 1849 of 1850 : 2.000 F
(1971 = 10.000 en 13.000 F)

(1972 = 8.000 F (TB) en 22.000 F (FDC).

Het laten verschijnen van dit aanbod zal wel volkomen nutteloos geweest zijn. Inderdaad, in het zelfde nummer van het zelfde tijdschrift vindt men over een ganse bladzijde een gelijkaardig verzoek van een concurrent. Hij wil eveneens uitsluitend belgische munten kopen (ze zijn klaarblijkelijk zeer gezocht ...). Zijn geboden prijzen voor identiek dezelfde munten zoals hoger vernoemd bedroegen respectievelijk :

64.000 F, 28.000 F, 18.000 F en 8.000 F.

NIEUWE MEDAILLES GESLAGEN DOOR DE MUNT VAN PARIJS.

James Ensor.

De voorzijde van deze medaille stelt de grote belgische schilder voor, getooid met vrouwenhoofd volgens een zelfportret van de meester.

De keerzijde stelt een compositie voor van maskers, welke een belangrijke plaats bekleden in het werk van deze kunstenaar.

De medaille is van de hand van Michèle Rossignaux en in brons geslagen (35 FF.) en in zilver (220 FF.) diameter : 68 mm.

James Ensor.

Jacob I van Engeland.

Jacob I van Engeland

Reproductie van een kenteken waarvan de oorsprong en de bedoeling onzeker zijn en waarvan trouwens nog enkel copieën bestaan. Het werk is naamloos. Hij werd geboren in 1566 en stierf in 1625. Koning van Schotland sinds 1567 tot aan zijn dood onder de titel van Hij volgde Élisabeth I op als koning van Engeland en Ierland vanaf 1603.

De keerzijde stelt de ark van Noë voor, op een kalme zee. Deze medaille van 45 mm. (totale hoogte) is geslagen in brons (20 FF.) en in zilver (72 FF.).

Administration des Monnaies en Medailles, 11, Quai Conti, Paris 6^e

Heilige Geneveva, patrones van Parijs

Heilige Geneveva, patrones van Parijs

De voorzijde doet uit een abstrakte geruite achtergrond, welke de veelvuldigheid van de parijsse daken voorstelt, het profiel verschijnen van de Heilige, terwijl ze de stad, gesymboliseerd door enkele monumenten, aanschouwt. Op de keerzijde: het onzinkbare schip, op een achtergrond van dooreengevlochten lijnen, het water voorstellend.

Werk van Claudine Berechel - Quillivic, geslagen in brons (35 FF.) en zilver (193 FF.) diameter: 63 mm.

INLICHTINGEN

VRAAG en ANTWOORD

Cercle Numismatique de Mulhouse.

De Heer A. Weber verzoekt ons mede te delen dat de vergaderingen van de kring voortaan gehouden worden in *Restaurant Terminus* avenue Robert Schuman dagen en uren blijven onveranderd. De 3^e zondag van 9,30 u. tot 12 u. (Ruilbeurs) en elke donderdag vanaf 20 uur (informaties).

Wij maken van deze gelegenheid gebruik om nogmaals de waarde van het bulletin van deze kring aan te prijzen.

Wij onthouden bijzonder een artikel van de Heer Weber aangaande de manier van rangschikking van verzamelingen.

Binnenkort zullen we dit artikel overnemen vermits het zeker veel belangstelling bij de leden zal hebben.

VEILING SOBELAR

De PVBA Sobelar zal op 10 november 1973 van 9,30 uur af een openbare verkoop organiseren in Hotel ASTORIA te Brussel. De Catalogus is in voorbereiding.

Voor alle inlichtingen zich wenden tot de Heer Terseleer Coudenberg 62 1000 Brussel of tot de Heer Youroukov 111 Van Elewijckstraat 1820 Strombeek-Bever.

Frankrijk.

De Munt van Parijs maakte zijn programma bekend over de munt-aanmaak in het jaar 1973:

10	Frank	(zilver)	1.000.000
5	Frank	(uit cupro-nikkel maar met een deklaag uit zuiver nikkel)	45.000.000
1	Frank	(zuiver nikkel)	70.000.000
1/2	Frank	(zuiver nikkel)	50.000.000
20	Centiem	(aluminiumbrons)	50.000.000
10	Centiem	(idem)	60.000.000
5	Centiem	(idem)	100.000.000
1	Centiem	(roestvrij staal)	100.000

1973 zal het laatste jaar zijn waarin zilveren 10 F. stukken zullen geslagen worden. Hiervan werden meer dan 40 miljoen stuks uitgegeven, welke allen zorgvuldig door hun bezitters bewaard worden, vermits men ze zeer zelden in de omloop aantreft.

Op te merken valt het zeer klein aantal geslagen 1 centiem stukken. Ook dit stuk treft men zelden in de omloop aan, maar voor een geheel andere reden: zijn te kleine waarde. In feite vindt praktisch het geheel deze stukken haar bestemming bij de muntverzamelaars.

Voor reeksen FDC kan, zoals vorige jaren, ingeschreven worden aan de eenheidsprijs van 55 FF. of 11 U.S.A. dollar, verzendingskosten inbegrepen.

De buiten Frankrijk wonende verzamelaars kunnen hun betaling doen met bankcheck, internationaal mandaat of internationale post-check.

Zich wenden: Monnaie de Paris II. Quai de Conti, 75270 - Paris. Cedex 06.

Langs dezelfde weg is te bekomen, aan de prijs van 25 F.F., het stuk van 500 Frank CFA (Communauté Financière Africaine)

uitgegeven door de centrale bank van de west Afrikaanse landen. Het stuk herdenkt de 10e verjaardag van het in voege treden der muntunie tussen de landen: Ivoorkust, Dahomey, Opper Volta, Mauretanië, Niger, Senegal en Togo.

Het is een zilverstuk van 900/1000 fijn met een diameter van 37 mm en een gewicht van 25 gram. Er werden slechts 2000 stuks in gepolijste stempel aangemaakt en 100.000 stuks in gewone uitvoering.

MUNTEN - NIEUWS

Israël

Verschillende nieuwe geldstukken werden uitgegeven. Vooreerst zal de reeks, genaamd « Hannuka » t.t.z. van de « lampen » welke in 1963 onderbroken werd, hervat worden. Het betreft een stuk van 5 pond waarvan de keerzijde getooid is met de afbeelding van een hedendaagse liturgische lamp van russische oorsprong. Diameter: 34 mm - zilver 750/1000.

In de reeks: Pidyon Haben (afkoping van de eerst geboren zoon) ingeluid in 1970, zal een stuk van 10 pond geslagen worden in zilver 900/1000 en diameter: 37 mm.

In mei 1973 zal een ander 10 pond stuk geslagen worden ter herdenking van het 25 jarig bestaan van de staat Israël. Het op 14 mei 1948 ondertekende document dat de oprichting ervan wettigde, zal schematisch op het muntstuk worden afgebeeld.

Drie goudstukken, met een nominale waarde van 200, 100 en 50 pond zullen geslagen worden, uitsluitend in de uitvoering « proef ». Het slagaantal zal zich beperken tot 12.500, 17.500 en 20.000 exemplaren.

Ziedaar, voor de liefhebbers van de mooie israelische munten die verzameling willen « up to date » houden, liggen zware uitgaven in het verschiet. Gaat men ze echter niet ontmoedigen en zal dit niet uitlopen op een totaal averechts resultaat?

Malta slaat munten voor de verzamelaars.

Het eiland Malta, onafhankelijk geworden, heeft verleden jaar zijn eerste eigen muntstukken, die geroepen zijn het engelse gemunt geld te vervangen, uitgegeven. Zij zijn van een onbetwistbaar belang.

Maar de centrale bank van Malta, kondigt ook met luide trom een uitgifte van gouden en zilveren munten aan. Volgens de thans algemeen gebruikte formule, zullen deze munten wettig betaalmiddel zijn. Zullen ze ook werkelijk in omloop gebracht worden en in het land uitgegeven worden? Laat ons toe hieraan te twijfelen... Er zullen aangemunt worden: 4 goudstukken van 5, 10, 20 en 50 maltese ponden en 2 zilverstukken van 1 en 2 pond. Het stuk van 1 pond (113 belgische frank) zal 10 gram zilver bevatten en het 10 pond

stuk 6 gram goud, wat overeenstemt respectievelijk met 11,30 F en 188 F het gram. Aan deze prijs zal de bank van Malta ontegensprekelijk een goede zaak doen, indien de verzamelaars zullen « marcheren ». Maar zullen ze het doen? Want, zo ze telkens zouden « marcheren » bij iedere soortgelijke uitgifte van deze verbazingwekkende stukken « met wettige koers », door de staten met lage inkomsten, dan is het minste dat men van hen kan zeggen dat ze stevige lopers zouden geworden zijn...

Duitse bondsrepubliek.

De gespecialiseerde diensten van west Duitsland hebben een nieuwe legering op punt gesteld voor de geldaanmaak. Het muntplaatje bestaat uit drie verschillende lagen: het hart is uit nikkel en bedekt, aan weerszijden, met een laag cupro-nikkel. Deze legering is bijzonder geschikt voor alle automaten en is anderzijds zeer moeilijk na te maken. De twee mark stukken met de beeldenaar van Max Planck zullen geleidelijk vervangen worden door nieuwe stukken waarvan er 2 types zullen zijn: een met het borstbeeld van kanselier Audenauer, het andere met dat van president Heuss.

De uitgifte van een 5 mark stuk uit de nieuwe legering is ter studie en er wordt eveneens uitgifte van een 10 mark stuk uit hetzelfde metaal in overweging genomen.

Groot Hertogdom Luxemburg.

Er is een nieuw biljet van 50 luxemburgse frank uitgegeven met als afmetingen: 136 x 73 mm en in een overwegend grijze kleur. De beeldenaar van groothertog Jan is zichtbaar in watermerk. In het papier is een zeer fijne metaaldraad geweven. Dit procédé maakt het de valsmunters zeer lastig.

Op de voorzijde: de beeldenaar van de groothertog, op de keerzijde een beeld van de staalindustrie, bijzonder belangrijk in het groothertogdom. Men weet, ondanks zijn klein grondgebied, dat het een der grote ijzer- en staalproducenten in de wereld is.

ZOEK TE RUILEN EN/OF TE KOPEN

Alle vormen van het papieren noodgeld uitgegeven in Duitsland van 1914 tot 1924 (Kleingeldscheine 1914 en 1915-1922, Grossgeldscheine 1918-1921, Reichsbanknoten 1914-1924, Inflatiegeld 1922-1923, Kriegsgefangenenlagergeld, Wertbeständiges Notgeld).

Joris MERTENS, Eric Sasselaan 29 te 2020 ANTWERPEN, Tel. 03.38-3217.

Paul VAN STEIRTEGHEM, Kerkstraat, 61 St-GILLIS-WAAS bezit een zilveren florijn 1790 (schone staat) en wenst die te ruilen voor een

halve gulden Willem I Holland (moederland) eender welk jaar. Desnoods met opleg door mij!

PLATTEAU Eddy, Parkstraat 43 9700 OUDENAARDE Tel. 055/32932 is bezig aan een studie over de oudenaardse numismatiek. Hij koopt of ruilt Noodmunten Medailles Penningen Loodjes e.a. in verband met OUDENAARDE ook publicaties welkom. Alle onkosten terugbetaald.

Zoek te kopen (of te ruilen) België Léopold I - 40 fr en 20 fr goud gelauwerd hoofd (met hol randschrift). Voor aanbiedingen Tel. 03/386800 (10-13 u en 16-18 u).

* * *

Wegens het overweldigend succes van de voorgaande jaren, richt « NUMISMATICA TIENEN » — Afdeling van het Europees Genootschap voor Munt- en Penningkunde — andermaal, en dit dank zij de welwillende medewerking van het Stadsbestuur van Tienen, voor de VIERDE MAAL te TIENEN een

GROTE INTERNATIONALE NUMISMATISCHE RUILBEURS

in.

**ZONDAG 11 NOVEMBER 1973 VAN 8.30 UUR TOT
17.30 UUR**

Plaats van samenkomst :

De grote Sporthall van de Stadsschouwburg van TIENEN, Minderbroedersstraat 15, TIENEN (Centrum der Stad).

Tafels :

B. Fr. 75,— per meter - te storten op rekening nr. 001-0260155-77 bij de « Algemene Spaar- en Lijfrentekas, Agentschap Tienen » van « Numismatica Tienen ».

Reservaties :

1. ANDRE DEWIL, Secretaris-Penningmeester, Vianderstraat 9, B-3300 TIENEN (België). Tel. 016/849.47.
2. PIERRE PAUL SCHRAEPEN, Voorzitter, St.-Martinusstraat 22, B-3300 TIENEN (België). Tel. 016/837.40.

* * *

VOOR DE TOEKOMST

Afdeling Gent organiseert een internationale Ruilbeurs te Gent de eerste zondag van Mei 1974 van 8-17 uur. Lokaal VOORUIT Sint Pietersnieuwstraat Gent (zuid).